

Неравната борба на гражданите с държавата

Клуб Просперитет Адв. Иван Груйкин Гражданска инициатива
Справедливост

Ефектът от четиригодишното съдебно оспорване на най-разпространените държавни и местни такси.

През последните четири години Гражданска инициатива "Справедливост" оспори в съда някои от най-разпространените и с най-голяма тежест за гражданите държавни и местни такси. Резултатите са нееднозначни, но натрупаният опит и изводи за цялостния механизъм, по който функционират държавата и основните ѝ институции, е изключително ценен.

Идеята ни за кампанията срещу незаконните държавни и местни такси бе провокирана от текстове в Закона за държавните такси (чл.2, ал.2) и Закона за местните такси (чл.7), въвеждащи принципа на разходооправданост и икономическа обосновааност при определянето им. С други думи – таксите не могат да се определят произволно от съответната администрация или държавен орган, а размерът им трябва да се основава на обективни критерии и да може да се провери от тези, които са задължени да ги плащат. Този принцип изглежда логичен и справедлив, но както се оказва – напълно чужд като разбиране и подход на всички, които упражняват някаква публична власт в България.

Започнахме с най-очевидното нарушение на този принцип – регистрацията на различните видове търговци. За всеки, който се е сблъсквал с този проблем, остава непонятно защо т.нар. "такса за регистрация" на едно акционерно дружество за извършване на банкова и застрахователна дейност е повече от десет пъти по-висока от таксата за регистрация на дружество с ограничена отговорност и петдесет пъти по-висока от тази за едноличен търговец - при положение, че разходите са еднакви или много близки.

Аргументът за различна сложност на регистрационните процедури очевидно е несъстоятелен, защото във всички тези случаи става въпрос за проверка от страна на служители в Търговския регистър на формални изисквания на закона. Разходите за хартия и тонер са идентични, а административните – еднакви или близки. Разбирането ни беше, че в таксата не трябва да се включва възнаграждението на съответните служители – поради факта, че за функционирането на държавните органи и администрации ние като граждани вече сме платили чрез събираните от нас данъци. Така, както сме платили чрез данъците си за работата на полицията, армията, противопожарната служба, изборната администрация, съда и прокуратурата...

За нас беше повече от очевидно, че таксите за извършваните от

Търговския регистър при Агенцията по вписванията услуги са определяни не в зависимост от действителните разходи за съответното вписване, а от очакваната платежоспособност на различните видове фирми, чиято регистрация се иска.

По жалбата ни срещу Тарифата за таксите, събирани от Агенцията по вписванията, бе образувано дело. От представената по делото административна преписка се видя, че изобщо не са правени каквито и да е изчисления на разходите за която и да е от оспорените такси. Нещо повече – в преписката бе приложен проект за "Тарифа", който очевидно се различаваше от приетата по късно с постановление на Министерския съвет. Т.е. – правителството е обсъждало един проект на "Тарифа", а в Държавен вестник е обнародван съвършено друг вариант, който никога не е обсъждан и приеман.

Огромно беше учудването ни, когато ВАС в състав съдии Панайот Генков, Йордан Константинов и Мариника Чернева отхвърли жалбата ни. По въпроса за отсъствието на икономическа обосновка на таксите съдът пестеливо се позова на наличието на документ в преписката, наречен "финансова обосновка", разположен на две страници и съдържащ някакви общи коефициенти, свързани с нуждите на администрацията като цяло, но без какъвто и да е анализ на всяка една от таксите и на разходите за конкретната услуга.

По същата логика **съдът би приел за достатъчно наличието в преписката на един "комикс"**, върху който е сложено заглавието "финансова обосновка". Но дори да приемем този подход на съда по въпроса за наличието или отсъствието на изискващата се от закона икономическа обосновка, в решението нямаше нито дума мотиви по въпроса за разликата между обсъждания и обнародвания варианти на "Тарифата". Петчленният състав на ВАС потвърди решението на тричленния състав и таксите за регистрация на фирми останаха непроменени. В средата на 2011 г. самият изпълнителен директор на Агенция по вписванията определи таксите като "високи и несъизмерими", което налага "ревизиране из основи на цялата тарифа, за да се види точно каква услуга се предлага и какъв е адекватният размер за тази услуга".

Следващите значими такси, които "Справедливост" оспори, бяха тези за издаване на българските лични документи. Основният ни аргументите отново бе произволното определяне на таксите без обосновка на разходите. Отделно от това изтъквахме аргумента, че в случая изобщо не следва да се заплащат такси, тъй като съгласно закона българските лични документи са собственост на държавата. В този случай гражданите нямат право на избор и те по закон са длъжни да притежават такива документи, а не става въпрос за някаква услуга, която всеки да може да поиска или не.

По това дело отново бе приложена цялата административна преписка на Министерския съвет по обсъждането и приемането на оспорената тарифа.

В този случай дори нямаше документ, представен като икономическа или финансова обосновка. Тази липса бе отразена и в официалните становища (също част от представената административна преписка) на Министъра на финансите и на Министъра на правосъдието. Въпреки това МВР (официален вносител на предложението за тарифата) не бе изготвило такава обосновка и Тарифа № 4 е приета без каквато и да е икономическа или финансова обосновка.

Този пропуск бе констатиран и от представителя на Прокуратурата, който изиска по делото представянето на тази задължителна по закон обосновка. Такава не беше представена, поради очевидния факт, че никога не е била изготвяна. Затова както становището на "Справедливост", така и това на Прокуратурата бе, че тарифата е приета в нарушение на закона и следва да бъде отменена. Въпреки всичко ВАС остави жалбата ни без уважение и оспорената тарифа – в сила - като издадена в съответствие със закона. Това решение бе обжалвано и понастоящем очакваме окончателното решение на петчленен състав на ВАС.

Делото, което очаквано получи най-голям обществен и медиен интерес, бе това по жалбата срещу определянето на такса "смет" за имоти на граждани в София на базата на данъчната оценка на имота (№ 291/2011 г. на Административен съд – София град).

В жалбата си "Справедливост" твърдеше, че този начин на определяне на таксата противоречи както на законовата дефиниция на понятието "такса" като цена на конкретна услуга, така и на изричното посочване в Закона за местните данъци и такси на количеството битови отпадъци като основен критерий за определянето на такса "смет".

Действащият начин на определяне на таксата прикрива втори имуществен данък и няма никаква връзка с разходите за извършването на услугата сметосъбиране и сметоизвозване. Софийският административен съд уважи нашите аргументи (подкрепени и от прокуратурата), като прие също така, че Столичният общински съвет не е изпълнил и законното си задължение да публикува проекта за наредба поне един месец преди приемането ѝ. Междувременно, с подобни аргументи "Справедливост" спечели и оспорването на такса "смет" във Варна, а в момента таксата е оспорена още в Русе, Бургас, Благоевград, Търново и Ямбол.

При обжалването от страна на Столична община Върховният административен съд откровено прекрачи границата на закона, на здравия разум и на обикновеното приличие, като постанови точно обратното – че всичко с начина на определяне на столичната такса "смет" за граждани е в съответствие със закона.

Интересен е фактът, че един от тримата съдии (Атанаска Дишева) демонстрира висок професионализъм и морал и подписа решението с "особено мнение" – като прие изцяло тезата на Софийския административен съд.

Това "политически правилно" решение, взето с мнозинството на съдиите Милка Панчева и Николай Гунчев, предизвика откритото писмо на "Справедливост" до председателя на ВАС, в което директно се твърди превръщането на съда в послушен придатък на изпълнителната власт с аргументи от поредицата негови решения, представляващи компромис със закона и съдийската клетва.

Това отворено писмо, неговото медийно отразяване и конкретното посочване в него на съдебни дела и състави, постановили скандалните, според "Справедливост", решения, бе едно от основанията ни за искане на съдийски отводи в следващото разглеждано дело – срещу четирипроцентовата такса за съдебни дела с материален интерес по Гражданския процесуален кодекс.

Друго основание за искането ни на отвод на целия петчленен съдебен състав по делото (№ 14062/2011 г.) бяха данните, че при определянето на този състав (а както се оказа впоследствие – и на съставите по всички останали коментирани дела) е нарушено изискванията за разпределението на делата на принципа на случайния подбор. Въпреки пределно ясният законов текст се оказа, че на случаен принцип се определя само съдията-докладчик по делото, а останалите членове на съдебния състав се посочват от председателите на отделенията, което на практика обезсмисля случайния подбор.

Този казус ни показва на практика защо за управляващите беше изключително важно на поста председател на ВАС да се сложи човек като настоящия, защо им е толкова важно за председател на Софийски градски съд да се сложи човек като (все още) сегашния и т.н. Скандалът с незаконните състави обаче заплашва да подложи на ревизия стотици съдебни актове и изобщо дейността на ВАС за времето, през което законното изискване за случаен подбор при разпределението на делата безцеремонно е погазвано.

На първо време от "Справедливост" искаме отмяна на решението на ВАС за софийската такса "смет", поради откритите впоследствие основания за отмяна на решението - незаконно определен съдебен състав. Отделно от това предстои разглеждането в съда на жалбата ни срещу цялата Наредба на Столичния общински съвет за определяне и администриране на местни такси и цени на услуги с аргументи за нарушение на законовия принцип за разходоориентираност на таксите.

Делото срещу четирипроцентовата такса за съдебни дела според нас е ключово. Основните аргументи на „Справедливост“ и тук са свързани с нарушаването на принципа за разходоориентираност на тази такса, и че нейният прекомерен и произволно определен размер затруднява правото на гражданите и юридическите лица на достъп до съд. Според нас (и според конституцията) правосъдието не е и не може да бъде услуга, за която да се иска такса. Осъществяването на правосъдие е основна функция на държавата, за която гражданите и фирмите плащат данъци.

Недопустимо под друга форма от тях отново да се иска да заплащат нещо, за което те вече са платили.

Освен това едно дело с малък материален интерес може да е в пъти по-сложно от дело за десетки и стотици милиони, което да се реши в едно заседание – каква е тогава логиката "таксата" да е процент от материалния интерес, който няма никаква връзка с разходите на държавата при съдебното разглеждане на спора.

На следващо място, има различни начини за недопускане злоупотребата с правото на съдебен иск, включително и чрез предварително произнасяне по допустимостта на иска (както е във Франция, където се събират разноски по делото, но не и съдебна такса). Четирипроцентовата съдебна такса в действителност представлява имуществен ценз за достъп до правосъдие, който сериозно затруднява, а в много от случаите изцяло препятства възможността за съдебна защита.

Парадоксалното в този случай е това, че навикът (останал от времето на комунизма) да се плащат четири процента за съдебен иск е станал толкова устойчив, че дори иначе вещи юристи и адвокати не се и замислят за неговия абсурден и противоконституционен характер. Въпреки всичко тричленен състав на ВАС отхвърли жалбата ни с аргумента, че "4 на сто върху цената на иска ..... не представлява ограничение на правото на достъп до съд". Очаква се окончателното решение на петчленен състав на ВАС.

Подобни аргументи могат да се изложат за която и да е от държавните и местни такси, действащи в момента в България. Често те представляват откровени имуществени данъци, разпознаването на които **развенчава правителствената лъжа за "България – данъчен рай"**. Чрез многобройните режими на такси и техните прекомерни размери се съхранява и задълбочава системата на зависимости, чрез които държавата осъществява нелегитимна власт. Нелегитимна, защото не преследва легитимна обществена цел, а под (уж) законна форма се присвояват нашите пари, за да се съхрани властта и да се облагодетелстват близките до нея. Зависимата (при сегашния конституционен модел) съдебна власт няма мотивацията, стимулите и гаранциите, за да може ефикасно да санкционира изпълнителната власт, а липсата на ефикасен съдебен контрол изкривява цялата картина на функциониране на властите и институциите.

Докато не се случи скъсване на връзката между политическа и съдебна власт премиерът никога няма да бъде арестуван и осъден, дори да нарежда прекратяване на митническа проверка на негов приятел директно по телевизията; фалшифицирането на избори никога няма да бъде санкционирано, защото се прави именно от хората на власт; нашите пари ще продължат да се наливат в близки до властта банки, и с тях да се купуват медии, влияние и още власт; колективните ни искове срещу държавата и нейните органи ще продължат да бъдат възможност само на

хартия; държавата ще продължава да ни ограбва с всевъзможни режими на незаконни такси, а съдът послушно ще се (ни) унижава с безумни решения...

Няма как да приемем тезата, че за собствения ни интерес (от правосъдие) най-добре може да се погрижи някой друг. Това е все едно да признаем, че не се нуждаем изобщо от правосъдие, а единствено от подходящия човек, който добре да се погрижи за нас. И неизбежно стигаме до Живков, Симеон, Бойко и подобни на тях герои. Откъдето връщането ни в нормалността ще става все по-трудно и съмнително.

Текстът е публикуван за пръв път в [Медиапул](#).